

Avoda Zara 27a : Les femmes sont-elles circoncises ?

1- בראשית לד, יד

לא נוכל לעשות הדבר הזה לתת את אחתנו לאיש אשר לו ערלה, כי חרפה הוא לנו.

1 - Genèse 24, 14

Nous ne pourrions pas faire cela, donner notre sœur à un homme qui a un prépuce, car c'est pour nous une infamie.

2 - שמואל א, יח, כה

ויאמר שאול כה-תאמר לך, אי-חפץ למלך במהר, כי במאה ערלות פלשתים, להנקם באיבי המלך; ושאל חשב, להפיל את-דוד ביד-פלשתית.

2 - Samuel 1, 18, 25

Et Saul dit de transmettre à David : « le roi ne veut pas d'autre dot que cent prépuces de philistins comme vengeance des ennemis du roi ». Et Saul pensait faire tomber David aux mains du philistin.

3 - שמות ד, כד-כו

יח וילך משה וישב אל-יתר חתנו, ויאמר לו אלכה נא ואשובה אל-אחי אשר-במצרים, ואראה, העודם חיים; ויאמר יתרו למשה, לך לשלום. יט ויאמר יהוה אל-משה במדיו, לך שב מצרים: כי-מתו, כל-האנשים, המבקשים, את-נפשה. כ ויקח משה את-אשתו ואת-בניו, וירכבם על-החמר, וישב, ארצה מצרים; ויקח משה את-מטה האלהים, בידו. כא ויאמר יהוה, אל-משה, בלכתך לשוב מצרימה, ראה כל-המפיתים אשר-שמתני בידך ועשיתם לפני פרעה; ואני אחזק את-לבו, ולא ישלח את-העם. כב ואמרת, אל-פרעה: כה אמר יהוה, בני בכרי ישראל. כג ואמר אליה, שלח את-בני ויעבדני, ותמאן, לשלח--הנה אנכי הרג, את-בנה בכרה. כד ויהי בדרך, במלון; ויפגשוהו יהוה, ויבקש המיתו. כה ויתקח צפרה צר, ויתכרת את-ערלת בנה, ויתגע, לרגליו; ויתאמר, כי חתן-דמים אתה לי. כו וירף, ממנו; אז, אמרה, חתן דמים, למולת.

3 - Exode 4, 24-26

Là-dessus Moïse s'en retourna chez Jéthro, son beau-père et lui dit: "Je voudrais partir, retourner près de mes frères qui sont en Égypte, afin de voir s'ils vivent encore." Jéthro répondit à Moïse: "Va en paix." Moïse emmena sa femme et son/ses enfant/s, les plaça sur un âne et reprit le chemin du pays d'Égypte. Moïse prit le bâton de Dieu dans sa main. 21 L'Éternel dit à Moïse: "Lorsque tu seras en route pour retourner en Egypte, vois tous les prodiges que j'ai mis dans ta main, tu les feras devant le Pharaon et moi je rendrai dur son cœur et il ne laissera pas partir le peuple. 22 Tu diras à Pharaon: 'Ainsi parle l'Éternel: mon fils le premier-né est Israël. 23 Et je t'ai dit: Laisse partir mon fils pour qu'il me serve mais tu as refusé de le laisser partir. Voici que moi je vais tuer ton fils premier-né.' " 24 En chemin, au campement de nuit, l'Éternel l'aborda et voulut le faire mourir. 25 Tsipora prit un silex, coupa le prépuce de son fils et toucha ses pieds, elle dit : « car tu es *hatan* de sang pour moi » 26 Il le relâcha ; alors elle dit: «*hatan* de sang » par la circoncision!

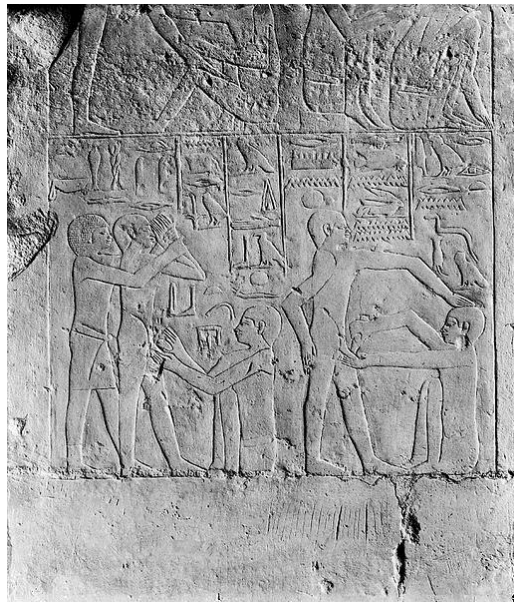
4 - בראשית יז, א-יד

א וַיְהִי אַבְרָם, בֶּן-תְּשָׁעִים שָׁנָה וְתִשְׁעֵי שָׁנִים; וַיֵּרָא יְהוָה אֶל-אַבְרָם, וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי-אל שְׂדֵי-הַתְּהֵלֶךְ לְפָנַי, וְהִיא תָמִים. ב וְאַתָּנָה בְרִיתִי, בֵּינִי וּבֵינֶךָ; וְאַרְבָּה אוֹתָךְ, בַּמָּאֵד מְאֹד [...] ט וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-אַבְרָהָם, וְאַתָּה אֶת-בְּרִיתִי תִשְׁמֹר--אֵתָּה וְזָרְעֶךָ אַחֲרָיָה, לְדֹרֹתָם. י זֹאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ, בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם, וּבֵין זָרְעֶךָ, אַחֲרָיָה: הַמּוֹל לָכֶם, כָּל-זָכָר. יא וְנִמְלַתֶם, אֶת בֶּשֶׂר עַרְלַתְכֶם; וְהָיָה לְאוֹת בְּרִית, בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם. יב וּבֶן-שָׁמֹנֶת יָמִים, יְמוֹל לָכֶם כָּל-זָכָר--לְדֹרֹתֵיכֶם: יְלִיד בֵּית--וּמִקְנֵת-כֶּסֶף מְכַל בֶּן-נֶכֶר, אֲשֶׁר לֹא מִזָּרְעֶךָ הוּא. יג הַמּוֹל יְמוֹל יְלִיד בֵּיתְךָ, וּמִקְנֵת כֶּסֶף; וְהָיְתָה בְרִיתִי בְּבִשְׂרְכֶם, לְבְרִית עוֹלָם. יד וְעָרַל זָכָר, אֲשֶׁר לֹא-יְמוֹל אֶת-בֶּשֶׂר עַרְלָתוֹ--וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא, מֵעַמִּיהָ: אֶת-בְּרִיתִי, הִפֵּר.

4 - Genèse 17, 1-14

Abram étant âgé de quatre-vingt-dix-neuf ans, le Seigneur lui apparut et lui dit: "Je suis le Dieu tout-puissant; conduis-toi à mon gré, sois irréprochable, et je maintiendrai mon alliance avec toi, et je te multiplierai à l'infini." [...] 9 Dieu dit à Abraham: "**Toi, sois fidèle à mon alliance**, toi et ta postérité après toi pour toujours. 10 Voici le pacte que vous observerez, qui est entre moi et vous, pour la postérité: que tout mâle sois circoncis. 11 Vous circoncirez la chair de votre prépuce, et ce sera un symbole d'alliance entre moi et vous. 12 Agé de huit jours, que tout mâle, soit circoncis par vous, pour toujours; l'enfant né dans ta maison, ou acheté à prix d'argent parmi les fils de l'étranger, qui ne sont pas de ta descendance. 13 **Circoncis, il sera circoncis**, l'enfant de ta maison ou celui que tu auras acheté; et mon alliance, à perpétuité, sera gravée dans votre chair. 14 Et le mâle incirconcis, qui n'aura pas circoncis la chair de son prépuce, cette personne sera exclue de son peuple pour avoir enfreint mon alliance."

Scène de circoncision d'adultes en Egypte. Tombe de Saqqara, 6e dynastie, vers 2350 avant notre ère.

5 - משנה נדרים ג, יא

“[celui qui dit] Koinos [voici ma consécration= je m’interdis] de bénéficier d’un incirconcis” – peut profiter des non circoncis juifs mais pas des circoncis non-juifs! “[celui qui dit] Koinos [voici ma consécration= je m’interdis] de bénéficier des circoncis” – ne peut pas bénéficier des incirconcis juifs et peut profiter des circoncis non-juifs! Car orla ne désigne rien d'autre que les non-juifs. Comme il est dit (Jérémie 9, 25) <i>Car tous les peuples sont prépuvés/ incirconcis et tout la maison d’Israël est prépuvé/incirconcis de cœur.</i> Il est dit (Samuel 1, 17, 36) : <i>et ce philistin prépuvé/incirconcis sera l’un d’entre eux.</i> Et il est dit (Samuel 2, 1, 20): <i>elles pourraient s’en réjouir, les filles des Philistins, elles en triompheraient, les filles des incirconcis/prépuvés!</i>	קונס שיני [נהנה] לערלים. מותר בערלי יש' ואסור במולי אומות העולם. שאיני נהנה למולים. אסור בערלי ישראל ומותר במולי האומות. שאין הערלה קרויה אלא לשם הגוים שני "כי כל הגוים ערלים וכל בית ישראל ערלי לב" (ירמיה ט, כה). ואו' "והיה הפלישתי הערל הזה כאחד מהן" וגו' (שמואל א' יז, לו). ואו' "פן תשמחנה בנות פלשתים פן תעלוזנה בנות הערלים" (שמואל ב' א, כ).

- Qu’est-ce qu’un « circoncis » pour la Mishna ?
- Comment le verset appelle-t-il les femmes non juives ?

6 - בבלי עבודה זרה כז ב

Mot de code/structure	Personnages	Dico
Annonce un enseignement אמרתי amoraïque	Inconnu - פפא - דרו בר	מישמיה - Au nom de
Quelle est la différence? מאי ביניהו? pratique.	רב Amora babylonien de la première génération, représentant du judaïsme babylonien	למאן - Pour celui/celui
La différence est: איכא ביניהו:		אלמא - D’ici, ainsi
La Mishna dit: והתנן	רבי יוחנן Amora Israélien de la première génération, autorité civile et religieuse	מהילי/מהילא - Circoncis/e
Si tu veux, dis – איבעית אימא – introduction à une deuxième réponse :		ומי - Est-ce que ?
		איניש - Homme
		אחרינא - Autre
		עבד - A fait
		איכא - Il y a
		ליכא - Il n’y a pas

Il a été dit : D'où savons-nous qu'une circoncision faite par un non-juif est invalide ? Daru ben Papa a dit au nom de Rav : <i>Tu garderas mon alliance</i> (Gen17, 9). Rabbi Yohana dit : <i>Circoncis, il sera circoncis</i> (Gen17, 13) – celui qui est circoncis circoncira.	איתמר: מנין למילה בגוי שהיא פסולה? דארו בר פפא משמיה דרב אמ': "ואתה את בריתי תשמור" (בראשית יז, ט). ר' יוחנן אמ': "המול ימול" (בראשית יז, יג). "המל ימול".
Quelle est [la différence] entre les deux? La différence entre eux c'est: un arabe circoncis ou un gavnoni circoncis. Celui qui dit: <i>Tu garderas mon alliance</i> les exclut et celui qui dit <i>Circoncis, il sera circoncis</i> les inclut. Et pour celui qui dit <i>Circoncis, il sera circoncis</i> y a-t-il vraiment une possibilité [qu'un non juif circoncis puisse circoncire un juif] ? Mais la Mishna nous dit: "[celui qui dit] Koinos [voici ma consécration= je m'interdis] de bénéficier d'un incirconcis" – peut profiter des non circoncis juifs mais pas des circoncis non-juifs! Si c'est ainsi, même s'ils sont circoncis, ils sont considérés comme incirconcis.	מאי ביניהו? איכא ביניהו: ערבי מהול וגבנוני מהול. מאן דאמ' "את בריתי תשמור" - ליכא. ולמאן דאמ' "המול ימול" - איכא. ולמאן דאמ' "המל ימול" - מי איכא? והתנן - "קונם שאני נהנה לערלי" - מותר בערלי ישראל ואסור במולי אומות העולם <משנה. נדרים ג,יא>! אלמא אף על גב דמהילי כמאן דלא מהילי דמו (כת"י 15 Rab)
En fait [ce qui fait la différence] entre eux est : un juif dont les frères sont morts à la suite de la circoncision. Pour celui qui dit <i>Tu garderas mon alliance</i> – il est inclus. Pour celui qui dit <i>Circoncis, il sera circoncis</i> – il est exclu. Et pour celui qui dit <i>Circoncis, il sera circoncis</i> est-il vraiment impossible [que ce juif non circoncis cause de ce qui est arrivé à ses frères ne puisse pas circoncire un autre juif] ? Mais nous avons appris dans la Mishna : "[celui qui dit] Koinos [voici ma consécration= je m'interdis] de bénéficier des circoncis" – ne peut pas bénéficier des incirconcis juifs et peut profiter des circoncis non-juifs! Si c'est ainsi, même s'ils sont incirconcis, ils sont considérés comme circoncis.	אלא איכא ביניהו: ישראל שמתו אחיו מחמת מילה ולא מלוהו. למאן דאמ' "ואתה את בריתי תשמור" - איכא. ולמאן דאמ' "המול ימול" - ליכא. ולמאן דאמ' "המל ימול" ליכא? והתנן - "קונם שאני נהנה למולים. אסור בערלי [ישראל] ומותר במולי אומות העולם" <משנה. נדרים ג,יא>! אלמא אע"ג דלא מהילי כמאן דמהילי דמו.
En fait ce qui [fait la différence] entre eux est une femme. Pour celui qui dit: <i>Tu garderas mon alliance</i> elle est exclue, car une femme n'est pas מילה בת (peut-être susceptible d'être circoncise). Pour celui qui dit <i>Circoncis, il sera circoncis</i> elle est incluse, car elle est considérée comme circoncise. Et pour celui qui dit <i>Circoncis, il sera circoncis</i> y a-t-il vraiment une possibilité [qu'un non juif circoncis puisse circoncire un juif] ? Et y a-t-il quelqu'un pour dire qu'une femme ne peut pas [circoncire] ? Mais il est écrit : <i>Alors Tsipora pris un silex et coupa le prépuce de son fils</i> (Ex4, 25) ! Il faut lire: "elle fit prendre [à	אלא איכא ביניהו: אשה. למאן דאמ' "ואתה את בריתי תשמור" – ליכא, דהא <u>אשה לא בת מילה היא</u>. למאן דאמ' "המל ימול" – איכא, <u>דאשה נמי כמאן דמהילא דמיא</u>. ומי איכא למאן דאמ' - אשה לא? והכתי' "ותקח צפורה צור ותכרת את ערלת בנה" (שמות ד, כה)! קרי ביה "ותקח". והכתי' "ותכרת"! קרי ביה "ותכרת".

quelqu'un]". Mais il est écrit : <i>elle coupa!</i> Il faut lire: "elle fit couper le prépuce par quelqu'un d'autre". Et si tu veux, tu n'as qu'à dire: c'est elle qui a commencé, puis Moïse vint et termina.	דאמרה לאיניש אחרינא ועבד ואיבעיתמא: אתחילא בה איהי, ואתא משה וגמרה.

- Que signifie pour Rav (d'après Daru bar Papa) le verset « et toi, tu garderas mon alliance » ? Qu'est-ce que l'alliance pour Rav ?
- Que signifie le verset « circoncis tu seras circoncis » pour Rabi Yohanan ?
- Combien d'essais la guemara fait-elle pour expliquer la différence entre les deux avis ?
- A quel moment la guemara effectue-t-elle un retournement de situation ?
- Une femme est-elle circoncise ?

7 - רש"י עבודה זרה כז ע"א: ותקח – על ידי שליח. ותכרת - אמרה לאחר וכרת.

7 - Rashi, 11e siècle France et Allemagne : Elle prit – par l'intermédiaire de quelqu'un. Elle coupa – elle dit à quelqu'un d'autre de le faire.

Sur l'alliance

8 - ר' חננאל בן חושיאל, עבודה זרה כז ע"א

R. Hananel, 10e-11e siècle Afrique du Nord

En fait c'est une femme qui différencie les deux opinions : Rav interdit à une femme de circoncire, <u>parce qu'elle n'est pas membre de l'alliance</u> (ou : susceptible d'être circoncise, בת ברית), et Rabbi Yohanan permet car une femme est considérée comme circoncise.	אלא אשה איכא בינייהו: רב אסר אשה למול, דלאו בת ברית היא, ור' יוחנן שרי, דאשה כדמהילא דמיא...

9- Versions de la deuxième bénédiction du Birkat hamazon

Birkat hamazon ashkénaze	Birkat hamazon Yéménit
נוֹדָה לָךְ, יי אֱלֹהֵינוּ, עַל שֶׁהִנְחַלְתָּ לְאַבוֹתֵינוּ אֶרֶץ חֲמֻדָּה טוֹבָה וְרַחֲבָה, וְעַל שֶׁהוֹצֵאתָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, וּפְדִיתָנוּ מִבַּיִת עֲבָדִים, וְעַל בְּרִיתְךָ שֶׁחֲתַמְתָּ בְּבָשָׂרְנוּ, וְעַל תּוֹרַתְךָ שֶׁלְמַדְתָּנוּ, וְעַל חֻקֶיךָ שֶׁהוֹדַעְתָּנוּ, וְעַל חַיִּים חֵן וְחֶסֶד שֶׁחֲוֹנְנָתָנוּ, וְעַל אֲכִילַת מִזֵּן שֶׁאַתָּה זָן וּמְפָרְנֵס אוֹתָנוּ תְּמִיד, בְּכֹל יוֹם וּבְכֹל עֵת וּבְכֹל שָׁעָה.	נוֹדָה לָךְ, יְהוָה אֱלֹהֵינוּ, וּבִבְרָכָה מְלֻכָנוּ, כִּי הִנְחַלְתָּ אֶת אֲבוֹתֵינוּ אֶרֶץ חֲמֻדָּה וְרַחֲבָה, בְּרִית וְתוֹרָה, וְעַל שֶׁהוֹצֵאתָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, וּפְדִיתָנוּ מִבַּיִת עֲבָדִים, וְעַל תּוֹרַתְךָ שֶׁלְמַדְתָּנוּ, וְעַל חֻקֵי רְצוֹנְךָ שֶׁהוֹדַעְתָּנוּ.

Sur la circoncision par une femme

10 - רמב"ם הלכות מילה ב, א - Rambam, 12è siècle, Espagne - Afrique du Nord

Tous sont aptes à circoncire. Même un juif incirconcis, un esclave, une femme et un enfant peuvent circoncire quand il n'y a pas d'homme, mais un idolâtre ne circoncira pas. Et s'il a circoncis, il n'est pas nécessaire de revenir et circoncire une seconde fois.	הכל כשרין למול, ואפילו ערל ועבד ואשה וקטן מלין במקום שאין שם איש, אבל עכו"ם לא ימול כלל. ואם מל אינו צריך לחזור ולמול שנייה.

11 - תוספות עבודה זרה כז א אשה לאו בת מילה היא Tosefot, 12è-13è siècle France et Allemagne

Il faut statuer comme Rav, et une femme n'est pas apte à circoncire, même si [quand] "Rav et Rabbi Yohanan [sont en désaccord], la halakha est d'après Rabbi Yohanan". Dans notre cas, la halakha est comme Rav parce qu'une Braïta au nom de Rabbi Yehuda hanassi va dans son sens, mais le <i>Ba'al Halakhot Gedolot</i> statue qu'une femme est apte à circoncire...	יש לפסוק כרב, ואין אשה כשרה למול, דאף על גב דרב ורבי יוחנן – הלכה כרב יוחנן, בהא הלכה כרב, דבריייתא דרבי יהודה הנשיא קיימא כוותיה, אבל בה"ג [בעל הלכות גדולות] פסק דאשה כשרה למול...

Sur les problèmes de définition

12 - שמואל ב פרק א יט-כ

יט הצבי, ישראל, על-במותיה, חלל: איך, נפלו גבורים. כ אל-תגידו בגת, אל-תבשרו בחוצת אשקלון: פן-תשמחנה בנות פלשתים, פן-תעלזנה בנות הערלים.

12 - Samuel 2, 1, 19-20

Oh! L'orgueil d'Israël! Le voilà gisant sur les hauteurs! Comme ils sont tombés, les vaillants! 20 N'allez pas le dire à Gath, ne le publiez pas dans les rues d'Ascalon; elles pourraient s'en réjouir, les filles des Philistins, elles en triompheraient, les filles des incirconcis/prépuçés!